

הדף היומי בבלי: מסכת בבא בתרא דף ס"ה
הדף היומי בהלכה: סימן ר"ח מסעיף ו' עד סעיף ח'
המוסר היומי: שם עולם פרק א' ואיתא במדרש רבה' עד 'וזכות שמירת השבת'

לוח
לימוד
יומי

שלושים יום קודם הרגל דורשים בהלכות החג

הלכות וענייני הרגל מתוך ביאורים ומוספים משנ"ב בהוצאת דרשו

ראית עצי פרי ולא ברכת 'ברכת האילנות' -
האם תוכל לברך בפעם הבאה שתראה אותם?

הרואה עצי פרי בתקופת פריחתם, דהיינו משעה שצמחו בהם הפרחים וטרם גדלו הפירות כל צורכם - מברך את 'ברכת האילנות': "ברוך... שלא חסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות, לְהַנּוֹת בהם בני אדם". ולכתחילה ראוי לברך רק בעת ראיית שני עצים יחד. ועץ שכבר גדלו חלק מפירותיו, אך יש בו עדיין ענפים שעליהם פרחים ללא פירות - ניתן לברך עליו. ואין לברך על ראיית העלים של העץ, אלא דווקא על ראיית הפרחים היוצאים לפני גדילת הפירות. וכן אין לברך על ראיית פרחים של עצי סרק, אך מי שטעה וברך עליהם - לא יברך שנית בשעה שרואה פריחת עצי פרי. ועצים שפרחם אסור בהנאה, כגון עצי ערלה - יש שהסתפק אם ניתן לברך עליהם ברכה זו, ויש אסורים, ויש מתירים, כיון שלדעתם הברכה היא על הבריאה הכללית של העצים והפירות, ואינה מכוונת לפירות עצים אלו.

ואין לברך ברכה זו יותר מפעם אחת בכל שנה, ואף אם רואה עצים שונים בכל פעם. ואם לא ברך בשעת הראייה הראשונה, רשאי לברך בעת שרואה פעם נוספת, אך אז ניתן לברך את הברכה רק בטרם יצאו הפירות.

[שו"ע רכו, א, ומשנ"ב א-ה; ביאורים ומוספים דרשו, רכו, 1, 3 ו-6]

האם ראוי לאכול אורז מבושל רק בתוך סעודה?

כשם שמיני דגן מזינים את הגוף יותר מאשר מאכלים אחרים, כך גם האורז, ולכן ברכתו 'מזונות'. ובדורות הקודמים נחלקו הדעות אם האורז שעליו דיברו חז"ל הוא המין שמקובל לכנותו כיום בשם אורז, או שהוא המין שמקובל לכנותו בשם דוחן. ויש שהחמירו משום כך לאכול מינים אלו רק בתוך סעודת פת. אולם, המנהג המקובל כבר רבות בשנים הוא שהמין המכונה בפינו האורז הוא האורז שעליו דיברו חז"ל, אשר ברכתו 'מזונות'; ויש שהוכיח כן גם מכך שבמדינות גדולות בעולם משמש האורז כמזון עיקרי וכבסיס ללחם. ויש שנהגו גם בזמננו שלא לאכול אלא בתוך סעודת פת, או לפוטרו בברכות 'מזונות' ו'האדמה' על מאכלים אחרים. [שו"ע ז, ומשנ"ב כה ר"כ; ביאורים ומוספים דרשו, 22]

אכלת אורז ועוגה - כיצד תנהג לעניין ברכה אחרונה?

כאמור, ברכת האורז היא 'מזונות', אולם אינו חשוב כחמשת מיני דגן, ולכן ברכתו האחרונה אינה 'על המחיה', אלא 'בורא נפשות'. וכן אם אפו ממנו לחם, אין נוטלים ידים לפני אכילתו, ואין מברכים עליו 'המוציא' וברכת המזון, ואף אם הוא משמש כעיקר הסעודה. ברם, אם פָּרַךְ עליו 'על המחיה', יצא ידי חובתו. ואף אם אכל מיני מזונות ואורז יחד, ופָּרַךְ 'על המחיה' - נפטר האורז מברכה אחרונה, אך יש אומרים שבמקרה כזה יתכן שהאורז נפטר רק אם התכוון במפורש לפוטרו. ויש אומרים כי אדרבה, במקרה זה שבלאו הכי מברך 'על המחיה' יכוון לכתחילה לפטור גם את האורז. ויש שהורה כי במקרה זה יש לברך 'בורא נפשות' תחילה, ולאחר מכן 'על המחיה'. [שו"ע ז, ומשנ"ב כה-כט; ביאורים ומוספים דרשו, 26-27]

מה מברכים על אורז שאינו מבושל לחלוטין?

ברכת האורז היא 'מזונות' דווקא לאחר בישולו. ויש אומרים שברכתו 'מזונות' אף כשגרגרים נותרו בשלמותם לאחר בישולם, אך לדעת ראשונים רבים, וכן פסק הרמ"א, אין ברכתו 'מזונות' אלא כשנמעך על ידי הבישול. ויש אומרים שאף לדעת הרמ"א, על גרגירי אורז קלופים, וכפי המצוי בימינו, יתכן שיש לברך 'מזונות' אף כשהם שלמים; וניתן לנהוג כך לכתחילה. ויש שכתב כי אורז שהתנפח בבישולו והתבשל לחלוטין, ברכתו 'מזונות' לכל הדעות; וכן המנהג. ויש שכתב המברך 'מזונות' על אורז שלא נמעך לגמרי, ואוכל יחד עמו מאכל שברכתו 'האדמה', יקפיד לברך על האורז תחילה, כיון שאם יברך תחילה 'האדמה', יתכן שנפטר בברכה זו, ומספק אין לברך על האורז 'מזונות'. [שו"ע ז, ומשנ"ב כו, וביה"ל ד"ה עד; ביאורים ומוספים דרשו, 24-25]

אתמול למדנו

- אין חשיבות למיני דגן אלא כשהם נאכלים בצורתם החשובה, כלומר, מאפה או תבשיל. אך הכוסס גרגירי דגן הראויים לאכילה בעודם שלמים, שלא נחתכו ולא נטחנו - מברך 'האדמה'.
- גרגירי דגן שנחתכו והתבשלו, או גרגרים שלמים שנמעכו היטב בבישול, או שנדבקו (מעט) יחד על ידי הבישול, כמצוי בגריסים שב'חמין' - ברכתם 'מזונות'.
- גרגירי דגן שצורתם או טעמם השתנו באמצעות חום וְאֵדִי חום - נחלקו הפוסקים אם ברכתם 'מזונות', 'האדמה', או 'שהכל'.

מחר נלמד

- על מה מברכים 'מזונות' מלבד חמשת מיני דגן ואורז?
- ברכת 'האדמה' על עוגיות מקמח תפוחי אדמה - האם יצאת ידי חובה?
- מדוע יש הנוהגים לברך 'שהכל' על תפוח אדמה?